

relatie tussen sterilisatie van de vrouw en het ontstaan van maligne tumoren van de genitalia interna.

Ook is het niet goed voor te stellen hoe sterilisatie daartoe aanleiding zou kunnen geven. De bijverschijnselen van sterilisatie hebben ook op theoretische gronden geen aannemelijk verband met het ontstaan van maligne tumoren.

Rubella-vaccinatie

Vraag 58. Zijn er gegevens over het aantal mislukkingen bij een rubella-vaccinatie? Geven de verschillende vaccins hiervoor ook verschillende resultaten? Blijft een gelukte rubella-vaccinatie, tot nu toe, voldoende bescherming bieden om bij subklinische herinfecties alle kans op foetale letsels uit te sluiten?

Antwoord. Er zijn geen gegevens over mislukkingen bij rubella-vaccinaties, wanneer men tenminste als mislukking beschouwt: klinische rubella bij een gevaccineerde. De vaccins zijn onderling wel enigszins verschillend, in zoverre dat bijvoorbeeld het Cendehill-vaccin gemiddeld lagere titers geeft dan de andere, maar ook minder klinische klachten, zoals bijvoorbeeld arthritis. Over het algemeen treedt er slechts in de loop der jaren een geringe daling op in de antistof-titers, maar men kan stellen dat voor de 10 jaren dat dit nu is onderzocht de antistoffen blijven bestaan. Een deel der gevaccineerde vrouwen krijgt later een, soms aanzienlijke, titerstijging, waarvan men aanneemt dat die door een subklinische herinfectie veroorzaakt is. Voor zover bekend hebben deze herinfecties nooit aanleiding gegeven tot congenitale afwijkingen.

BOEKAANKONDIGINGEN

H. SCHÖNDORF, *Die Aspirationszytologie der Brustdrüse*. 144 bl., 92 fig., 4 tabellen. F. K. Schattauer, Stuttgart 1977. Prijs: geb. DM. 68,—.

In dit fraai uitgevoerde boek valt de nadruk op de praktische aspecten van de dunne-naaldbiopsie van de mamma: niet minder dan 78 van de 135 pagina's worden ingenomen door cytologische afbeeldingen. Achtereenvolgens komen aan de orde: de punctietechniek, complicaties, uitstrikmethode en kleurtechnieken, cytologie van benigne en maligne celtypen uit mamma en mammacarcinoommetastasen, de verkregen resultaten en tenslotte de indicatie voor en de plaats van cytologie in de volgorde van het onderzoek.

De enige complicatie welke van belang is zijn hematomen; vandaar dat de punctie dient te geschieden ná de mammo-graphie, aangezien de beoordeling hiervan door het hematoom moeilijk kan worden. De schrijver heeft geen aanwijzing gevonden voor toegenomen lokaal recidief of iatrogene metastasering op afstand ten gevolge van aspiratie-biopsie met de dunne naald.

Op een materiaal van 2778 patiënten, verzameld in 5 jaren, werd 333 maal de diagnose „mammacarcinoom” gesteld. In 3% werd een fout-negatieve en eveneens in 3% een fout-positieve diagnose afgegeven. Kysten worden direct na het lichamelijke onderzoek gepuncteerd. Op 532 kystepuncties werd geen enkele maal een carcinoom in de kyste zelf aangetroffen.

Indien de cytologie positief is, wordt in narcose biopsie verricht, waarna aansluitend een radicale operatie kan volgen. Indien de cytologie negatief is en het overige onderzoek geen aanwijzingen geeft voor kwaadaardigheid, wordt afgewacht. Pas wanneer blijkt dat de tumor onaangename aspecten krijgt, resp. groter dan 2 à 3 cm wordt, wordt een biopsie geadviseerd. Aangezien ook de cytologie 3% fout-negatieve bevindingen heeft, lijkt deze handelwijze referent niet vrij van risico's!

Het boek wordt besloten door een uitgebreide literatuurlijst en een register. Het is geschikt voor klinische cytologen, afgezien van de eerste hoofdstukken handelende over het verkrijgen van materiaal, die ook van belang zijn voor de clinicus.

A. ZWAVELING

Klinik der Gegenwart. Handbuch der praktischen Medizin. Begründet von R. COBET, K. GUTZEIT en H. E. BOCK. Elf delen en een registerdeel, losbladig. Ergänzungslieferung 44, onder redactie van H. E. BOCK, W. GEROK en F. HARTMANN. Urban & Schwarzenberg, München 1976. Prijs: DM. 41,—.

Twee „Neufassungen” vindt men in deze aflevering. Afwijkingen van de tong werden in 1955 aan de orde gesteld in deel II. Het een jaar later verschijnende deel III bevatte een stuk over ziekten van het mondslijmvlies, dat in 1968 werd aangevuld en uitgebreid. Thans komt voor deze artikelen in de plaats één bijdrage van de mondartsen C. H. FISCHER en H. J. MENZEL (Düsseldorf), die beide onderwerpen omvat en bestemd is voor deel III: 63 bl., 2 fig., 7 gekleurde platen. De vraag rijst in hoeverre deze vernieuwing een verbetering is. Naast ontegenzeggelijke winst zijn er m.i. ook verliezen, die het moeilijk maken de oude teksten zo maar te vernietigen. De tweede „Neufassung” — voor deel I — betreft ziekten van de mannelijke geslachtsorganen en is geschreven door de urologen H. J. HANSCHKE en G. BONDARENKO (Cuxhaven). Deze verhandeling (48 bl., 8 fig.) vervangt een veel beknopter artikel uit 1955. Als gebruikelijk zijn de inhoudsopgaven van deel I en III aangepast.

H. J. VIERSMA

TH. NASEMANN en W. SAUERBREY, *Lehrbuch der Hautkrankheiten und venerischen Infektionen*. Für Studierende und Ärzte. 2e druk. 439 bl., 310 fig. Springer, Berlijn 1977. Prijs: ingen. DM. 48,—.

De eerste druk van dit boek werd in dit Tijdschrift (1975, 119, 112) besproken. In de nieuwe druk is de vooruitgang van de dermatologie sinds 1974 verwerkt. Bovendien zijn 4 bladzijden met elk 8 goede kleurenfoto's toegevoegd. Hoewel het grote aantal schema's wel eens benauwend werkt, kan het positieve oordeel over de eerste druk gegeven, gehandhaafd blijven.

M. K. POLANO